

SECRET PUBLICH,
PEDRA DE TOCH,
DE LES INTENCIONS DEL
ENEMICH Y LLUM DE LA
VERITAT.

*Que manifeste los enganys, y cauteles de vns papers volants que
va distribuint lo enemich per lo Principat
de Catalunya.*

*Va en esta vltima impressio finch carras, las tres del Rey Christianissim, y las dos
de la entrada Naual en Catalunya, y la victoria de dita armada Naual,
Y vna prouissio del Rey de Portugal en fauor
dels Catalans.*

Per manament, y orde dels molt Illustres Senyors Deputats, y Ohidors.

HONT no arriben les armes, poden arri-
bar los enganys; ja diu lo Catala, mes vall-
giny, que força. Los enemichs del Princi-
pat de Catalunya lo han inuadit ab la im-
pietat que se ha vist, fins arribar a Bar-
celona, ahont fustrades ses esperances, y
desfeta la vanitat de sos intents ab la retirada afrentosa,
procuren

procuren valerse de engany, astucies, y fraus, pretenent
conseguir ab dolo, y cautela, lo que no han pogut ab la
espasa.

Pera entuuiar als que gouernen; pera fer vacilar als
ben intencionats, pera enganyar al poble, y vltimament
pera sembrar zizanya, perturbar los animos; diuidir les
voluntats, despertar discordies, y destruir a Catalunya ab
guerres ciuils, van distribuyn vns papers volants, que su-
mariament oferexen perdo general a tots los Catalans,
com si hagueffen delinquit en vfar del dret de la natural
defensa: castich als soldats allotjats que feren los excessos
en Iglesias, y pobles de Catalunya, com si ara los vingues
de nou, delictes tant manifestos com sacrilegos: y finalmēt
traurer lo exercit del Principat, ab tal que hisquen dell
los Francesos, donant per fermaça al Nuncio de la San-
tedat pera major seguretat, com si restassem segurs sense
los Francesos, y tinguessen los Catalans a son arbitre vna
fermansa que está en terra del enemich, y subjecta a de-
tenirlo en vna preso, com ho han executat. Ab estos, y
altres oferimens impossibles, extemporaneos, y despro-
positats al estat present, pretenen enganyar a Catalunya.
Pero succeheix lo que al altre Italia, que beuentie vn ou,
al qual tenia a la gargamella, piulà lo pollet, passa auant
responent. *Tande piasti.*

Y per quant de las rahons sofisticques, y aparents ab
que vesteixen lo engany, y perdicio de Catalunya dits
papers voluntats; porien resultar grauissims danys, y
errors perniciosos al be publich, es cosa molt justa respon-
drer a tots los caps, y desfer estos nuuols, que ab titol de
compassio, volen ofulcar lo Sol de la veritat,
tancar la limpieza del zel, y amor
dels Catalans.

Primo, diuen los papers Volants.

QUE ab malicia, y sens fonanamet se publique que lo Rey Catolich volie trencar les Constitucions, y Priuilegis, y opprimir nostra libertat, &c. que son intent es guardar inuolablement Constitucions, Priuilegis, vsos, y costums, com ho te jurat a Catalunya, &c.

R E S P O S T A.

OBrar contra la experiencia es error; esperar mudanca de vn procehir habituat es imprudencia: creurer que lo enemich intente beneficis al que te per ofensor, es vanitat de judici. La experiencia que te Catalunya del gouern passat del Rey Catolich, esta plena de contrafaccions de lleys, y priuilegis, de opressions, y grauamens; y estos ^{eran} procehiments tan continuos, tractats tant de proposit, que tots los cuydados se encaminauen a desfer, anular, y reuocar, les joyes de Catalunya que ab tanta copia de sanch, y or compraren los antepassats.

Aquesta intencio no es imaginaria, sino veritat manifesta, deduyda de cartes del Rey Catolich, y Comte Duchescrites a son Lloctinent, y Capita General del Principat de Catalunya; y despres de sa mort llegides publicament en Brassos, y per son orde expressades algunes clausules en aquest discurs, pera que a tots conste la veritat, y realitat de la intencio dar yada, que tenen a Catalunya.

La intencio de aquest paper es informar a tots los Catalans, homens, y dones, vells, y minyons, de la veritat dels negocis, pera que puguẽ discernir la veritat dels enganys. Y no obstant que les cartes estiguen en Lengua Castellana, se deduyran en Catala, traduyntles ab tota fidelitat, paraula per paraula, com ho conexeran, los que les obiren llegir en les juntes de Brassos. Y lo mateix se obseruara citant qualievol Auctor. Aduertint que de industria se

use de humil. y clar estil, pera que la afectacio, y color re-
torich no lleue lo credit, y juntament sie entès de tots vni-
uersalment.

En carta de 3. de Octubre 1639. escriu lo Comte Duch:
*Que en orde als forratges, sino hi ha carruatge, per portarlos, te-
nen obligacio los Catalans, y deuen portar a les espatlles, quant
blat, palla, y cinada sie necessari. Y en la mateixa carta torne a
confirmar esta inica proposicio, ajustant, que als soldats se
done los llits dels Cauallers mes principals, y que ells dormen en
terra.*

En carta de 14. de Octubre 1639. diu lo Comte Duch:
*Que sino acuden los gastadors Catalans, los porten lligats, y pre-
sos al camp de Salses, usant peral dit effecte qualsenol medi.
Y procurant alentir al Lloctinent, y persuadirlo a qualse-
uol opressio, li diu: Clamen contra V. S. apedreguenlo, que de
aquí ha de naxer sa estimacio, opinio, y be de la Prouincia. Clau-
sula que te punt de Profecia. Aquestes coses se tractauen,
quant actualment sustentaué Catalunya dotze mil infants
en la campanya, pera servir al Rey Catolich. Y si seruint
Catalunya ab tanta fidelitat, amor, y lliberalitat, la tracta-
uen desta manera, que ferie ara que li ha fet tant valenta
resistencia, encara que justissima?*

Lo Rey Catolich en carta de 8. de Noembre 1639. a vis-
ta dels majors serueys que han fet, y obrat los millors
vassalls, mane a son Lloctinent. *Que en companyia del de los
Baluasses se resolque lo pendrer algu dels Deputats: quels lleuen
la administracio de la hazienda de la Generalitat, acudint ab
ella al exercit, pera terror de la Prouincia, y q̄ jütamēt fassen al-
gunes confiscacions de bens. Si sustentant la Deputacio actual-
mēt. 1200. infants, si empenātse los particulars pera acudir
a la guerra, se mane fer vna resolucio tāt injusta, y oposta
als Priuilegis de Catalunya, que desfa, y derrueix lo edifi-
ci Politich, y llibre del Principat; que resolucions se pen-
drien tant seueres, despres de hauer pres les armes, inuo-
car per axiliar lo Rey Christianissim hauerlo elegit per
Comte,*

Comte, y hauer derrotat al Rey Catolich lo mes florit exercit? Si los mateixos serueys per tenirlos en poch, no podien detenirlo a les contrafaccions dels priuilegis: com lo detendrian ara ques dona per deseruit, y per offes? Igual es lo jurament, y promesa que pot fer ara, a la que feu solemne lo any 1626. Lo estat es desigual, perque a les hores no podie negar finezes dels Catalans, ara podie allegar offenses, y calificarles de tant graues, com li donàs lloch lo poder: pues si ab igualtat de estat trenque lo jurament, y promesa, com lo guardarie ab la total mudansa? Si quant nos anomenaue vassalls, tractaue de assolar, y defustanciar a Catalunya, quant nos te per rebeldes, que millores se poden esperar?

Cobra lo Rey Catolich a Salses ab la assistencia de tants milanars de Catalans, y ab lo gasto tan innumerable de les Vniuersitats, que resten pera moltes centurias carregades. Y lo Comte Duch en la carta de les gracies que fa al General, lo Comte de Santa Coloma, diu: *Que fa a Deu moltes gracies, y a ell moltissimes, &c.* hauent com a Catolich de dirho al reues. Y pera tentar lo de ambicio, y facilitar la ruyna de Catalunya, profegueix. *Que es menester exir de panyales, y pasar los vills en fer vna gran fortuna; y qui allí lo tiene a sa disposicio.* Y pera que aduertis a que tiraue li escriu tot de sa ma: *Que li estude com trauran de Catalunya lo que li escriu, &c.* y que ab lo mateix secret de sa ma a la sua li digue, com se porà concertar, que done Catalunya pera la Primavera sinch mil infants, y dos mil gasiadors, tots Catalans, y pagais, y que es negoci inescusable. Aquest ere lo premi dels serueys dels Catalans, estes les merces, estes los priuilegis nous per auer empleat en les guerres de Salies tantes viudas, y haziendas.

Lo mateix Comte Duch en carta de 14. de Ianer 1640. li torne a dir encarregant lo secret. *Que se ha de traurer de Catalunya vn gros de gent Catalana, cosa de sis mil infants, prauirant se repartescuen los gastos entre les Iglefies, Militar, y Vniuer...*

y Vniuersitats. Y perque no tingues lloch de replicarli ab les constitucions, y priuilegis, que se oposen directament a tals arbitres, li diu: *Que no tingue atendencia a menudencies Prouincials.* Y pera oprimir be del tot a Catalunya de sa propria ma li escriu estes paraules: *Senyor meu, per vn sol Deu, que la gent se aloge, rebe, y no sols be, &c. ide genolls loy demano.* Vejam ara qui te la culpa de les insolencies inaudites, y sacrilegis horrendos que cometeren los soldats en les Iglefies, dones homens, y haziendes dels Catalans, lo costum militar, ò los ordens superiors? com se hauien de arriscar a maldats tant calificades, sino en virtut de semblants cartes que los feyen espalles, y assegurauen de la pena? reparaue lo soldat de fugir, y no reparaue en posar foch a la Iglesia, sent tant mes graue lo delict, no per altra raho, sino perque sabie que pera lo primer hi haue pena, y peral segon total permisio.

Lo Rey Catolic en carta de 28. de Febrer 1640. diu, *Que los soldats estiguen alojats en Catalunya, ab tal forma, que sie superior en cada lloch la gent de guerra, a la de la terra, preferint la comoditat del soldat a quant se pugua considerar en contrari: y que per quant de Barcelona naix lo dany a les demes Vniuersitats, allotgen en ella vn gran colp de infanteria, y caualleria.* Aquests ordens feruien de carta de gracies a Barcelona per hauer enuiat son Conseller en Cap dos mesos haue ab vn bon tercio al camp de Salses. Aquest ere lo aliuió que donà a totes les Vniuersitats per lo treball continuo de sis mesos de guerra viua.

De maneta, que no solament volien que los soldats fossen tractats be sino rebe y ab superioritat de numero; pera que los soldats obrassen sens temor, y a son arbitre. Tāt gran ere lo excés ab que los Ministres superiors volien los allotjaments (allegant que en les altres Prouincies de la Europa, axi se obserue) que lo Comte de Santa Coloma (no obstant viuie tot rendit a qualseuol orde) rescriguè al Comte Duch, dient: *Que tots los que haue obit parlar de la forma*

forma dels allotjaments de Italia, y Flandes deyen, que era cosa excessiua, lo ques feye en Catalunya. Y pera confirmar esta raho li diu: Que los Balons en Seret, en lo espay de dotze dies hauien gastat mil y docentes carregues de vi. Paraules totes escrites de ma del mateix Comte de Santa Coloma. Pues si al que disposaue los negocis, desitjaue donar gust en los allotjaments, y peetenie medrar per aquest cami, li aparegueren exorbitants: si los mateixos pratichs de Italia, y Flandes, que interessauen, los anomenauen excessius, quant pesats, insoportables, y terribles, serien als pobres Prouincials? No hauien de cridar al cel? No hauien de mostrar sentiment? No hauien de plorar llagrimes de fanch? No hauien de implorar la justicia? No hauien de cercar castich al agrau que feye a tantes haziendes, y persones libres, tractades per los soldats, pijor que esclaus? Y finalment no hauien de rabiarse de dolor, y pena, considerant que lo remey ere imposible, pues los que hauien de castigar los desordens, no sols los callauen, y consentien, pero los ordeuauen, y alentauen? *Hatingue Catalunya desde sa fundacio, igual calamitat?*

Oposarense los molt Illustres Senyors Deputats y Oidores a estes opressions, rompiments, y contrafaccions de constitucions, y priuilegis: ja venuts dels continuos, y amarguissims llantos dels pobles, ja de la obligacio del jurament prestat de hauer de acudir a estos, y semblants casos. Feren costat a tant justificada pretencio los molt Illustres Senyors Consellers, y Savi Consell, acudint vns, y altres ab embaxades, y supliques continues al Lloctinent del Rey Catolic, pera que se apiada de los afligits pobres, y euitas la ocaasio dels graues danys, que podien lobreuenir. Y perque (com diu lo Esperit Sant:) *La musica entre llantos, dissona a la prudencia*, votaren alguns en lo Consell de Cent se fes pausa a la alegria de les acostumades Carnefoltes, y se plorassen ab dol, les desdiches de Catalunya. Pero en lloch de dar algun consuelo, o ab

bones demostracions, donar esperances de remey, y aliuio, enuiauen los següents ordens.

Per carta Real de 13. de Mars 1640. se manaua al Lloctinent. *Que manàs als exactors de les rendes de la Generalitat pena de mort, no les donassen a la Deputacio, sino a la persona que ell senyalaria, donantli poder de senyalarla, Item li mane en dita carta. Que prengue al Deputat Tamarit, lo entregue al Marques de Vilafarncá, pera que ab vna galera lo aporte pres a Perpiñá, aont estigue priuat de tota comunicacio. Que no li sie admes ningun recaudo de la Deputacio. Que notifique als ministres della pena de la vida nol assisteſcan ab diner, ò altra cosa. Que lo Iurge del Breu prengue informacions contra lo Deputat Ecclesiastic Claris, à titol que fomenta, y defense, no se deuen fer contribucions als alojaments: y en prouarſeli cosa de calitat lo prengue assistint ell en persona, demanant pera tot assistencia a la Ciutat. Que en la mateixa forma sie priuat de tota comunicacio, y assistencia de diner, ò altra cosa de la Deputacio. La causa destes presons, y la culpa destes castichs era acudir los Deputats a la obligacio del jurament, al be comu, als llantos dels pobres pagefos, a les llagrimes de tants pubills, y viudes desolades.*

Tant gran cre la rabia que tenien los Ministres superiors de veurer aquestos piadosos Oficis, tan feruoros lo desitg de acabar ab los que tenien atendencia al be comu, de la patria, que lo Comte Duch escriu al Lloctinent vna carta molt llarga, feta à 29. de Febre 1640. que ve a dir en suma. *Que no li apar hauer ohit semblant desatino com lo de la Deputacio, y Concell de Cent. Y quexantse del Lloctinent com no ha fet alguna absoluta, diu: Al Rey Catholic li escrigue lo Virrey de Napolis, que li haue notificat vnes lletres, vn Ministre de sa Santedat; y lo Rey li respongue que vsane ab ell de molta pietat en no cagistigarlo exemplarment, supposat que no li haue escrit en lo mateix renglo, com haue fet penjar al Ministre del Papa. Bon exemplar pera obrir la porta*

la porta a qualseuol resolucio , per cruel que se pogués
imaginar.

Y lo Rey Catholich per carta de 26. de Mars 1640.
diu: *Que se fassen los alojaments , y que a tal Salud que haurie
parlat en fauor de la Prouincia , deuie hauerli donat vn garrot,
ô hauerlo llançat al mar ab vna pedra al coll. Que se execute
lo que se manat en orde als Deputats , Claris , y Tamarit.*
De manera , que ere arribada Catalunya a vn estat
tan miserable , que lo major deliçte era ser bon patrici,
y consolador del poble affigit. Los lladres , malfactors te-
nien perdò , assentantse soldats : com ho manà lo Rey
Catolich en carta de 31. de Mars 1640. Los soldats in-
solents , sacrilegos , cremadors de Iglesias , y del santis-
sim Sagrament , podien perpetrar qualseuol deliçte , ô
maldat sens temor de castich , perque peza ells no hi ha-
uie penes ordenades , sino aliuios , descansos , diners,
y menjar be , y rebe , y ab superioritat , com conste de les
cartes originals del Comte Duch. Tant solament , los
Deputats , Ouidors , Consellers , de Concell de Cent,
y los que tractauen del be comu , y de consolar los po-
bres (ab la major cortesia , y humilitat que hagen suplicat
vassalls a Senyor) eren dignes de penes , y castichs:
sols pera estos venien ordens de castigarlos , posarlos
en la preso , donar garrots , confiscar bens, &c. Y
effectiuament per estes causes tant plenes de justicia fo-
ren presos , lo Deputat Francesch de Tamarit , Iuan
Francesch Vergos , y Leonart Serra del Sauí Concell
de Cent.

De aquestes , y altres moltes cartes se dedueix vna pro-
babilitat equiualent a la euidencia , que la intencio ere
subjectar a Catalunya , com a terra conquistada , lleuant-
li tots los Priuilegis , y Constitucions antigues. Primò,
conste per vna carta que escriguè el Comte Duch al
Lloctinent , que deye : *Mal haja qui feu tals constitucions,
mal haja jo si las puch veurer , y mal haja V.S. si les guarde.*
Secundò,

Secūdo, per carta Real de 31. de Mars 1640. en la qual ma-
ne: Que se fassē vna leua de sis mil Catalans pera Italia, ab ti-
tol de que faltaren a las conuocatorias de Salses, comptant desde
que entrà lo exercit Frances, fins que dexà la plassa. Que si hō
considerare, hauent faltat tants ab tant temps, si execute esta pena
produirà vna leua de major numero de sis mil. Que fassē acostar
dites leues ab cautela à Barcelona, y Tarragona, y los Alfachs, que
son parts maritimes pera transportarlos à Italia. Que si nos pot
executar en esta forma, repartesque la leua entre les Vniuersi-
tats, Militars, y Ecclesiastichs. Que no signifie los vol trauren
de Cathalunya. Que si per asso no basten los medis suaus, llance ma-
dels que sien menester. Y per quant tenien per cert, que ere
pretensio dificultosa, y que se hauia de opposar lo Princi-
pat, en virtut de les constitucions, y priuilegis, per carta
Real de 9. de Mars 1640. tenien preuingut al Lloctinent
dientli: Que estauē resolt de euiar al Estat de Milà sis mil
Catalans, y que no obsten les cōstitucions de no poder ser trets in-
uoluntariament, per ser primeres les lleys de la Monar-
quia. Que dites constitucions foren estatuydes en son prin-
cipi, y tenien força quant Catalunya estauē separada pe-
ro ara no. Que es sa voluntat precissa se embarquen, sens
reparar en qualseuol genero de representacio se li fassē.
Que se vse de medis inuoluntaris, que comensen per Barcelona,
dont serà conuenient estigue alojada alguna part del exercit: que
li encarregue molt lo secret, y que correspongue ab lo Protono-
tari. Faltāt a Cathalunya sis mil naturals de guerra, restant
carregada ab dos exercits, introduint, que la vnio lleuaue
la força a les constitucions; clarament se manifestaue lo
volerla subjectar à les lleys de Castella, o a les que al Rey
li haurien aparegut. Lo posar en execucio la maxima tan
desitjada dels Castellās, vna ley, y vn Rey, se manifeste clara
ab la dita carta: perque reprobauar les constitucions, y pri-
uilegis, tenint en Catalunya presidis, y dos exer-
cits, ere lo mateix que intimarle la subjectio de con-
quistats. Per la noticia secreta que algu dels Ministres
de la

de la terra tenie, se arriscà algunes vegades a dir als Ad-
uocats quel informauen, si li allegauen constitucions, que
se dexassen de constitucions, passant per cosa de rila dita
allegacio. Y pera mes defautorizarles, deye que quant les
constitucions, y priuilegis de Catalunya tenien força, ere
en temps de les ballestes.

A que major desventura podie arribar Catalunya? que
tresor perdie, en perdre ses constitucions, y priuilegis?
A que terrible esclauitut la reduien, gouernantla per lo
gouern de Castella? Qui sab los treballs de aquells Reg-
nes hauent tingut lort de naxer en terra libre, antes vol-
dria morir mil vegades, ó menjar herbes a les montanyes,
que expossar sa patria, y germans a estat tan miserable.

Lo qui vulle saber lo estat de aquells Regnes, ja en lo
any 1626. llege a don Matheu Lizon Veyntiquatro de
Granada, que plorant les opressions de tants vectigals, y
dolentse del gouern de Castella, està profetizant les co-
mocions presents de Espanya; dient en diferents parts
de son llibre: *Que primerament los Castellans paguen sinch
per cent de totes les haziendes. Secundò, paguen imposicions de
vi, vinagre, oli, carns, tabaco, &c. y son tan grans, que se ha
de cullir delles vn milio y mitx: y pera pagar en molts llochs
han hagut de vendre fins les campanes de les Iglesies. Ter-
tìò, paguen seruey de millons. Quartò, subsidi, y escusado. Quin-
tò, papel sellado, arbitre insufrible. Sextò, contribucio de les
haziendes, a la fundacio de eraris: volent ques depositen en ells
de vint catorze; de manera, que si ha vint millons, sols res-
ten sis peral Regne. Septimò, paguen pera trenta mil soldats.
Vltimò, quantar homens pera la guerra, sentlos anar per força
presos, y lligats, com los hauem vist passar moltes vegades per
Catalunya. Pera cobrar estes imposicions, y vectigals, son tants
los gastos, salaris, y vexacions, que ve a ser mes lo que's gaste,
que lo principal que's cobre. Ab que estan los Regnes tan aca-
bats, y destruyts, que en algunes Prouincies se han despoblat,
sinquanta, y sexanta llochs, les Iglesies per terra, les cases
defe-*

de feres, les heretats perdudes, y hermes. Totes son paraules
de vn Autor Castellà.

En executar se lo de vn alley, y vn Rey, en Cathalunya,
hauien de passar forsolament los Catalans, per estes, y ma-
jors tribulacions: perque ben sert es, que aisi se hauien de
executar ab major puntualitat, y rigor que en Castella, ja
per lo odi, ja per la diferencia de la nacio.

Que fos lo intent subjugarla a miserable estat, del po-
blant Catalunya, petxantla, y oprimintla, ho diu, y va or-
denant clarament lo Comte Duch, en la carta de 29. de
Febrer 1640. aont diu: *Suplico a V. S. regonegue lo poder de
sa Magestat, y veurà si Catalunya es un soplo, &c.* y mes auant
*luego regonegue V. S. y en balança de asso, les insolencias, y
abominacions ab que ha procehit aqueixa gent, y sobre asso dexe
correr lo discurs, trobar à que verdaderament estan locos, y el
loco con la pena es cuerdo.*

En orde a despoblarla, ho signifie, dient en la matei-
xa carta. *Verdaderament Senyor Comte los Catalans han me-
nester veurer mes mon.* Cotejes esta clausula, ab la de la tráf-
portacio dels sis mil Catalans à Italia. Profegueix lo ma-
teix intent de subjugarla: y tentantlo de ambicio li diu:
*Que ara li ha arribat una gran ocasió, molt ajustada a sa presun-
cio, y pera seruir al Rey: y passe auant. Esta ocasió, sols à V. S.
li ha vingut a las mans, ab la major justificació que ha pogut ve-
nir home del mon, &c.* Y ab lo resguart, del exercit que V. S.
gouerna, y del que gouerna lo Senyor Marques de los Baluasses,
y aquestos actes de tant relleu, rares son Senyor meu, las vegades
que se venen a las mans. Si los prechs dels poderosos son
preceptes, no se jo, que orde mes apretat, y que mes clara-
ment se podie dir, y significar la conquista, y subjugació
de Catalunya. Y pera despenyarlo a tant iniqua empresa
li propose, que ja no solament serie conuenient arbitre
dita conquista, sino obligació deguda, dient: *Essent V. S. na-
tural, y tenint vn exercit a las espallass, ninguna cosa, y ha qnos
pugue fer, y ninguna cosa ques puga, dexa de ser deguda, Y asso*
es.

es parer de tots los Consells. No hi ha dir q̄ parlaue de alojaments, perque en la carta nos mencionen: que tota tira (ja ab lo exemple de penjar lo ministre del Papa, ja ab fer cami de pujar, ja per obligacio, y ultimament per ser parer de Consells) a dirli, deu subjugar ab armes a Catalunya.

Esta intencio tenie desuellat al gouern del Rey Catholich, y se disposaue a tota pressa la execucio; prenent per capa la diuersio de França, comensant desde la factio de Leocata. Decliraren esta Enigma als Catalans los Francesos en Salses, quant ab veus altes cridauen: *Catalans esta guerra no es per nosaltres, sino per vosaltres, apartauos, y dexauos los Castellans.* Que les nacions son com los que miren al joch del Axedrez, que veu millor lo que xaque lo que mire, que lo que jugue. Be podie la guerra de Salses tenir totes dos intencions: pero la mes certa ere la de subjectar a Cathalunya, pues tenien en ella los presidis, dos exercits, defarmada la terra, cansada de sis mesos de guerra, y pobre de hauer sustentat aqueix temps dotze mil infants, y finalment empenyada, a que lo Frances tingues als Catalans per mal afectes, y per enemichs, pera excusar tot auxili. Ocasio apta peral intent, si Deu nol hagues desfet, y desuanescut. Y perque no sonàs per les Monarquies ingrati: tut tant gran de subjugar vna Prouincia llibre, q̄ acabaue de seruir ab tant llargues finezes conexet la fogositat dels Catalans, y la superioritat de animo en no sufrir coses manifestant injustes, alotjaren los soldats ab lo excès que narren les cartes alegades; donant ampla llicencia als soldats de molestar als Catalans en honres, haziendes, e Iglesias, como ho feren: tenint per cert, lo que ha succehit, que los Catalans veet trècats los priuilegis, y dissipats sos bès, fariē armes contra los soldats, ab q̄ declarátlos per incurfos de crimē de lesa Magestat, y per rebeldes, tindriē exterior titol de executar lo q̄ tāt tēps auia estaue premeditar y disposat, com conste de les cartes referides, y infinites
altres,

altres, que exten originalment en vn baul ple delles, que
guarde la Deputacio: pera que confessen los Autors dels
papers seminadors de discordies, que la intencio del Rey
Catholich, y de sos Ministres, es estada sempre aniquilar
les constitucions, y priuilegis de Catalunya. Y en lo que
diu: *Que si falta, y ha hagut, es per part dels Ministres,* es
contra tota veritat: porque no conste que lo Rey haze
castigat, ni reprès a ningun contrafactor de constitucions,
y priuilegis als defensors delles si, com se ha vist en lo
discurs desta primera resposta.

Secundo, diuen los papers Volants.

QUE axi mateix publiquen maliciofament, que lo fe
del exercit es degollar los Catalans, assolar sacrile-
gament les Iglefies, y altres hostilitats tan barbaras, que
de Atila no les admetria lo credit, quant mes de vn
Monarca, &c.

R E S P O S T A.

DONO tota la pietat, y benignitat Real imaginable,
al Rey Catholich, axi la venero, y la confesso. Pero lo
Autor no conclou de aqui, que lo exercit no execute les
barbaritats q̄ amenase, y te executades. No creurer totes
les coses es prudencia: creurerho tot, facilitat: no crurer
ninguna rudeza: y creurer contra la experiencia, es error,
com tinch dit. No creuhen los Catalans q̄ vulle lo exercit
degollar a tots: que vulle oprimirlos a tots, ò ab mort, o
ab subjugacio infame; axo no sols se creu, sino ques sab
ab euidencia; si ab atenciacia se ponderen les cartes refe-
rides, y lo modo de procehir dels exercits Castellans.

En Cambrils (que fou la primera demostracio) decla-
raren la intencio danyada: porque rendintse los Catalans
a bona

a bona guerra, la ma'or part degollaren, y atropellaren ab la caualleria, altres enuiaren a galera y ios restants posaren en obscures presons. Si en les demes parts del cap de Tarragona, y Panades, no han profeguit les mateixes inhumanitats, no se ha de atribuyr a pietat, sino a astucia, a la comoditat dels viurers, no a la compassio: que qui tingue cor pera atropellar, y degollar centenars de Catalans rendits, tindrie ferocitat pera reiterar moltes vegades esta tragedia. No saberen enganyar a Cathalunya ab pietat fingida, pero tant abundaue en ses entrinyes lo recor contra los Catalans, que a la primera ocasio no pogueren dissimularlo, ni contenirlo: fou corregir lo error de la millor cautela que podie vfar lo engany, y la traycio: pero sempre los Castellans excedeixen los llimits de la major crueltat.

No se ha de prouar esta veritat ab les evidencies q̄ pot donar Catalunya en si mateixa, perque no se atribuesque a encariment, o passio. Testimoni mes de lapalsionat, ha de donar per assentat, que los mals de que se ha recelat Catalunya del exercit, no son indignes de credit, sino dignes de tota preuencio.

Lo Bisbe de Chiapa, en la India, Fra Bartomeu de les Cales natural de Castella, Religios del Orde de Predicadors, escandalizat, y pasmat de les exorbitants inhumanitats dels exercits Castellans de les Indies prengue ab zel de Deu, la ploma pera referirlas, allegant per motius *Traurer lo Infern de les Indies*, aquest nom done al exercit dels Castellans: y tambe diu: *Per la compassio que tinch de ma patria, que es Castella, perque Deu no la asscle y castigue, y per los grans pecats comesos contra sa fe, y honra de Deu y del proxim.* Pera mostrar la poca raho q̄ tingueren los Castellans de malttractar als Indis, al principi fa vna descripcio de son natural, dient. *Que son los Indis gent senzilla sens dolo, y engany, fels a sos Senyors, y als Christians, y entre totes les nacions los mes pacients, pacifichs, y sossegats, enemichs de ven-*

cors

cor, odis, y venjances, q̄ hi bage en lo mon. Tenen viuacitat de enteniment, ab docilitat, y capacitat pera qual seuol-ciencia, aptissims, pera rebre la Fè de Christo, y en tenir noticia della son importuns en voler saber, y exercitar los Sagraments de la Iglesia, y les cerimonies del culto diuino: en tant que he oït dir a molts Espanyols, verdaderamēt q̄ estes nacions eren les mes benauenturades del mon, si baguessen tingut noticia del Deu verdader.

Afirme, y assegure aquest iustissim Prelat en moltes parts de son llibre, que los Indis reberē als Castellans ab singulars caricies, y amor, aparexentlos que ere gent vinguda del cel, feruintlos, y regalantlos, ab lo major cuydado, y liberalitat que pogue ponderarse. Vejes ara com los tractaren, ponderes be lo que los Castellans feren en vnas nacions que nols podian hauer ofes per la distancia, sino que estudiauen en obligarlos ab la abundàcia: pera que se inferesque ab gran fonament lo que deu temer Catalunya si arribassen a poder obrar a son arbitre.

Diu plorant lo predict Bisbe: En aquestes ouelles manses, dotades per lo Creador de tals, y tantes qualitats entrarē al punt que les conegueren com a llops, tigres, y lleons cruelissims, y no han fet altra cosa de quaranta anys a esta part, que trosejarles, matarles, angustiarles, afligirles, atormentarles, y destruyrles, ab tan estranyes noues, y varies crueltats, que nūca son estades vistes, llegides, ni oydes, de les quals se compra en algunes. Fou ab tal exces, q̄ en vna Isla que hi haue tres milions de animes, no hi ha auuy doscents naturals. En la Isla de Cuba, q̄ es tan llarga com de Valladolid a Roma, està casi despoblada. La Isla de sant Iuan, y de Laymaca, que son grans, y fertilissimes, estan assolades: les Isles dels Lucayos, que son mes de sexanta, no hi ha vna sola criatura. Mes de trenta Isles que estan en comarca de la Isla de sant Iuan, estan despoblades, y serā totes es Isles mes de dos mil lleugues de terra. De la terra ferma han assolat mes de deu Regnes, majors que tota Espanya, y mes terra dos vegades que hi ha de Sevilla a Hierusalem. I donarem per certa cert, y verdader, q̄ en lo espay de quaranta anys per les tiranies,

nies, y obras infernals, morien dels Indis dotze milions de per-
sones entre homens, dones, y minyons, y en veritat, que crech, sens
pensar enganyar que son mes de quinze milions. Totes son pa-
raules textuals, y de Autor tan qualificat, que no pot ser ca-
lumniat de passio, per ser natural de Castella, y a la fi de
aquest capitol conclou dient: *A estes naciones no han tingut
mes respecte, ni delles han fet mes compte, ni estimacio (parlo ab
veritat, per lo que se, y he vist en tot lo temps predict) no dich com
si fossen vnas besties (que plagués a Deu, que com a besties los ha-
guessen tractat, y estimat) pero com, y menos que les escombra-
ries de les plasses.*

Y hauent promes que en lo discurs del tractat compta-
rie algunes de les crueltats son tantes que fan vn llibre,
no obstant que les compte ab breuedat, y perque serie
allargar molt aquest paper tocaré poques.

En lo folio 6. diu: *Que al major Rey, y Senyor de vna Isla,
vn Capitali força sa propria Esposa. Entrauen per los pobles, y
no dexauen minyons, velles, prenyades, ni parides, y posauen me-
ses sobre qui de vna culcellada partirie vn home, ò li lleuarie lo
cap, ò li descubririe les entranyes. Feyen vnés forques baixes
que tocassen los peus en terra, y de tretze en tretze los penjauen
cremant los vius, a honor, y reuerencia de nostre Redemptor, y
de ls dotze Apostols.*

En lo fol. 7. diu. *Vna volta via jo que rostien en vnas grae-
lles quatre ò sinch senyors principals, y perque cridauen, y tren-
cauen lo son al capita manà los escanyassen, pero la Ministre los
posà vnés estaques a la boca, y atjà lo foc.*

En lo fol. 8. *Que deshonrraren a vna Reyna.* En lo fol. 9.
Que a la Reyna anomenada Anacaona, per honrarla la penjare.
En lo fol. 10. diu: *Que sempre usaren dels Indis com a bestias,
pera portar carregas.* En lo fol 13. diu: *Que lo modo de con-
quistar los llochets ere anar de nit, y a vna mitja lleugia del poble,
feyen entre si vna crida, dient, que si nos rendien al Rey los
havian de cremar vius. Y com si los Indis que dormien, y
estauen*

estauē distants, ò hagueffen ohit, se hagueffen resistit, a la
matinada entrauen en la poblacio, a foch, y a sanch, cre-
mant vius minyons, y dones.

En lo folio 14. *Que hauent donat vn senyor principal de la
India, de sa voluntat, ò per temor tres mil pessès de vuyt als
Castellans, lo prengueren, y lligaren a vn pal, y posaren foch per
los peus, pera que donàs mes; enuidà a sa casa, y los entregà abires
tres mil pessès de vuyt. Tornarenlo atormentar, perque donàs
mes diner, y no tenint que donar, lo tingueren de aquella mane-
ra fins que los molls dels ossos exien per las solas dels peus, y axi
mori; y afirma, que feren infinites vegades lo mateix ab altres
senyors.*

En lo fol. 15. diu: *Que quant se seruien pera lo carruatge dels
Indis, com si fossen vnas besties, los portauen ab vna llarga cà-
dena de moltes argolles, abont estaue lo pobre Indi pres per lo
coll. Donauenlos poch a menjar, y dolent; ab asso, y ab la carrega
moriē tots, q̄ moltes vegades de quatre mil Indis no tornauen sis
a ses cases. Y quant morien los pobres Indis en la cadena, per no
desferla los tallauen lo cap, cabent lo cos al altra part. Itē, quels
feyen portar al coll als pobres Indis la fusta pera fabricar los
vaixells, de trenta lleugues lluny.*

En lo folio 18. compte: *Que sabent los Indis de la Ciutat
de Colula, que venien los Castellans, los hisqueren a rebre tots
los Senyors de la comarca, Sacerdots, y poble, pera acompanyar-
los, arribaren a la Ciutat, y ab cautela prengueren los senyors, y
feren juntar en la plassa sinch, o sis mil Indis, y junts alli arre-
remeteren a ells, y a estocades, y llançades los acabaren; alguns
se amagaren de uall los morts, y al cap de dos dies exien tenyits
en sanch, demanant misericordia, pero luego los feren troços. Y
a tots los Senyors, que eren mes de cent, manà lo Capita cremar-
los vius a vns pals arrimats: Y diu que degollauen los sis
mil homens en la plassa, estaue lo Capita cantant: *Mira
Mero de Tarpeya a Roma como se ardia, gritos dan niños, y vie-
jos, y el de nada se dolia.**

En lo folio 22. compe: *Que en la Prouincia de Guatimalo, hisque lo senyor principal portant a brassos, ab so de trompetes, y tabals, acompanyat de molts senyors de la terra, a rebre los Castellans; portarenlos a vna Ciutat ahont los regalaren. Demanarẽ los Castellans tantes carregues de or, y perque responguerẽ los dits Indis, que no les tenien, los cremaren luego vius, sens altra culpa, ni proces.*

En lo folio 23. refereix: *Que aquest mateix Capita dels Castellans, dels Indis subjugats, portane ab si gran numero dells pera fer guerra als altres: y com nols donauẽ a menjar, perque erẽ ordinariament, deu y vint mil Indis, consentie ques menjassen los Indis ques prenien. Y axi hi hauia en son exercit solemnissima carniceria de carn humana, ahont en sa presencia matauen los minyons, y los rustien, y matauen los homens solament per les mans, y peus, que tenien per lo millor boci. Matà infinita gent en la fabrica dels Vaxells, sentlos portar la fusta a les espalles, de la mar del Nort, fins la mar del Sur, que son cent y trenta lleugues de traueffa, carregantlos a tres, y quatre quintars per home. Fins la artilleria los feye portar a brassos. Y es molta Veritat (diu lo mateix Autor) que jo viu a molts de dits Indis portar la artilleria per los camins plens de angusties, y treballs, y si hagues de dir totes les crueltats, farie vn llibre que espanterie al mon.*

En lo folio 25. *Al Rey de Machuacam perque tenie fama de ser molt rich, lo posaren de peu a vn cep, lligades les mans molt fort a vn pal, vn brafer de foch als peus, y vn minyo que los vntane ab oli, a vna part vn ballester, a ssestantli al cor, y a la altra part vn gos pera quel trosejas, sino donauẽ tresors.*

En lo folio 26. *Que aquest inich Capita en lo Regne de Xalisco a solà vuyt cents pobles, y quant dits Castellans escriuien al Rey Catholich, deyen, que totes eren victories que Deu nostre Senyor les donauẽ per ser les guerres tant justissimes.*

En lo folio 27. Que los cabos, per vna arroba de vi, oli
vinagre, ò per vn tocino, dexauen triar a qualseuol, de cent
donzelles la mes hermosa, ò de millor cara. Lo mateix feyen
dels minyons mes disposats, donant a triar vn de docents ò
trecent. Y succehie que vn minyo que parexia fill de vn Prin-
cep lo donauen per vn formatge, y cent persones per vn cauall.

Contra los Indis que fugien, vsauen de la caça dels gossos
llebrers, y altres. Pera mantenir dits gossos, portauen molts In-
dis en cadena, tenint dells publica carniceria, y los vns als al-
tres se manlleuauen quartos de Indis, com si fossen de tocinos pe-
ra sustentarlos, y deyen dexar-me vn quarto de vn vellaco de
aqueixos, pera donar a menjar als meus gossos, que quant ne ma-
tare vos ne tornarè altre. Altres a les marinades anauen ab los
gossos a caçar los pobres Indis, y quant tornauen se alabauen que
hauien mort deu, o vint dells. Ay major maldat! feu estes
barbaritats Atila? Assi no era en temps de Noe, si-
no la Centuria passada. Y veent vna India malalta que
en vna occasio no podie fugir, prengué dos cordes, ab la vna
se lligà vn fillet al peu, y ab l'altra se penjà, pero no fou tant
prompta, quant arribaren los gossos, y feren trossos la criatura.
Anant vn destos maluats vn dia a caçar conills, no trobant ca-
ga, y parexentli que tenien fam los gossos, prengué vna criatu-
ra dels brassos de sa mare, y fentla trossos, ab vna daga, dona a
cada gos sa part.

Finalment eren tals les tiranies, è inhumanitats
que feyen los soldats Castellans, que los Indis los ano-
menauen los yarres, que es lo mateix que los dimo-
nis.

De aquestes crueltats inaudites, y no imaginades
està lo dit llibre tan ple que cause horror, y espant, y vo-
ler referirles totes, serie traduyr vn llibre enter. Y
perque conste clarament, que no fols en esta materia,
pero en lo perill de les coses sagrades, y culto de la
Fè, son igualment perniciosos los Castellans, donem
atencio

atencio a lo que diu aquest mateix Autor: *Altra cosa se ha de aduertir, que fins a vuy no han tingut mes compte de que allí se predicás la Fe de Christo, que si fossen goffos, ans be han prohibit de principalment intentals Religiosos ab moltes aflicciõs, y persecucions quels han causat, que no predicassen, perque los aparexie era impediment pera adquirir lo or, y riquesas que volien, y a vuy en totes les Indies (parle lo Autor de son temps) noy ha noticia, ni saben si Deu es de fusta, de cel, ò de terra, sino en la noua Espanya, que es vn recò de les Indies.*

Entraren allà ab pretext de plantar la Fè de Christo, y desterrar la ydolatria, y arribant a esta materia, diu lo Autor: *Que los soldats prenien quants ydols tenien los Indis de alguna Prouincia, ò Ciutat (que ere en gran numero) y portauen aquells a altres Prouincies, allí obligauen als Indis quels prenguessen pera sa ydolatria, rebent en cambi molt or, y plata. Arbitre ab que molts se feren riquissims, demanera, que en lloch de sembrar la fe de Christo, per lo vil, y baix interres anauen sembrant ydols, y ydolatries per la India.*

Y perque se aduertesque lo dany que feren a les animes, que se hauien de conuertir, y se haurien conuertit infinites, si haguessen procehit com a homens: serà just referir vn cas llastimos, y escandalos pera Catholichs, diu axi lo Autor. *En la Isla de Cuba prengueren vn Casich, y senyor molt principal, anomenat Hatuey, y lligat a vn pal lo cremauen viu, sens que los Religiosos fossen bastants a detenir la furia mes barbara que en lo mon se hage vist. Y vn Religios de Sant Frãcesch, varo sant, y de gran virtut, acostas a ell, deyeli algunes coses de Deu, y de nostra santa Fè, ab la breuedat que podie, per la pressa que portauen de atormentarlo. Digue lo Religios, que si tenie Fe en lo que li predicane anirie al Cel, ahont hi hauia gloria, y descans perpetuo: y que sino, anirie al infern a patir perpetuament penes, y torments. Pensà lo Indi vn poch, y preguntà al Religios, si anauen al Cel los Castellans? Respongueli lo Religios, que si, ab tal que fossen bons, digue tant prest lo Casich, sens mes pensar, que no volie anir al Cel, sino al Infern per no*

estar aont ells estiguessen y per no veurer tant cruel gent com son
los Castellans.

En lo Regne de Yucatan arribaren sinch Religiosos de Sant
Francesch, y com estauen escarmentats dels Castellans, no volien
rebrer dits Religiosos. Informarense de la veritat, y de son mo-
do de viurer, y sabuda, los admeteren ab gust. Comencaren a pre-
dicar ab tal fruyt, que al cap de quaranta dies los Senyors de la
terra, los entregaren tots los ydols, pera quels cremassen, y los
fills (quels volen, com la nina del ull) pera quels ensenyassen fun-
daren los Iglestes, y Temples. De altres Prouincies los enuiauen
a cercar pera quels predicassen: y a persuacio dels Religiosos, se
juntaren, y ab solemnitat se donaren als Reys de Castella. Estant
les coses en aquest estat, y la predicacio de la Fe, tant ben dispo-
sada, entraren en aquella terra diuuyt Castellans de acauall, y
trenta de apeu, ab moltissimes carregues de ydols, de altres Pro-
uincies, los quals ab violencia feren repartir per tota la terra,
obligant a quels donassen per cada ydol vn Indi per esclau, ame-
nassantlos, que sino obedien los farien guerra. Los Indis per te-
mor, qui tenie dos fills donaue lo vn, y qui tres ans. Lo qual feu
causa que los Religiosos, tement nols mataren en los Indis, pen-
sant ells eran causa de la vinguda dels soldats, fugiren de-
xant aquell Regne sens la llum de la predicacio Euangelica.

Ultimament pera q̄ a ningun apareguessen encariments
estes, y altres infinites crueltats, y enormitats, que cõpte
lo Autor, conclou dient. Protesto en Deu, y en ma cõciencia, q̄
segõs crech, y tinch per cert, son tantes les perdicions, danys, des-
truccion, despoblaciõs, morts, grans crueltats y especies lletgissi-
mes delles: violencias, injusticies, latrocinis, y homicidis que en
aquelles nacions, y gents han fet, que en totes quantes coses he
dit, y en tot quant he encarit, no he dit en quantitat, ni en qualitat
de les deu mil parts (del que se ha fet) la vna.

Totes estes inhumanitats compte dels Castellans, vn
testimoni per tantes circumstancies calificat, com son fer
Christia, religios, Bisbe, testimoni de vista, y de nacio
Castellà. Les dites relacions foren impressas en Seuilla lo
any 1552. en casa de Sebestia Truxillo, y les dedicà lo Autor

al Serenissim Princep de Espanya Don Felip Segon, y foren molt ben rebudes, y aduertides dels Reys, perque foren perpetrades dites maldats per la malicia dels soldats, y cabos Castellans, sens ciencia, ni consentiment de les Magestats Catholicas, antes procuraren ab ordes continuos remediar coses, no sols indignes de homens, pero encara de les feres mes sanguinolents, y saluatjes. En raho de axo treballà moltissim lo Emperador Carlos V. y en nostra Ciutat de Barcelona, a 20. del Mes de Noembre any 1542. ordenà justicimes lleys en fauor dels afligits Indis, a instancia continua del dit Bisbe Fr. Bartomeu de las Casas, cō refereix Fr. Antoni Remesal, natural de Galicia en la *hist. dels frares Predic. de la Prouincia de Chiapa. lib. 4. cap. 12.* La major esmena quey haguè (despres de tantes llastimes) fonch, que preñian los Indis a milanars, y embarcantlos, ó portantlos a manades en cadena, los anauen venent per eiclaus en altres Regnes, ab que ferèn los cabos Castellans grosses haziendes.

¶ Assam ara lo argument à *minori ad maius*: si los exercits Castellans per sola la cobdicia, contra tots ordes de los Reys obrauen tals, y tantes iniquitats, que nos poden trobat paraules q̄ puguè exactament declarar la malicia de tals inhumanitats, q̄ farien en Cathalunya, ahont venen, no sols per la plata, y or de les Iglesias, y Prouincials, sino a destogar lo odi q̄ tenē natural a la nacio Catalana a venjar les males burles los feren en tēps dels allotjaments per ses iniquitats, y vltimament a donar gust als ministres, superiors en subjugar a Cathalunya, ó per lo menos reduyrla a les lleys referides de Castella? No vull q̄ lo Rey Catholich sufris, ni permetes lo que amenaassen: estarien segures les vides, haziendes, y llibertats, Iglesias, y Temples? Lo que en les Indies obraue la distancia de la Cort, obrarie en Cathalunya ab major effecte lo odi, y lo rācor dels soldats, alentat del gust, y dels mals intents dels ministres superiors. Si despres de hauer Cathalunya regalat, y acariciat als Castellans, la robauen, cre-

mauen, deshonrauen, y aprofanauen, com se ha referit (en-
cara que breument) ab molts papers, ara quels ha perfe-
guit, resistit, derrotat, y degollat tants, que reste la mon-
tanya de Monjuich feta vn fossar, que fariē si poguessen?
Que restarien desmemoriats destes coses? Y quant se re-
cordassen tan corregides tenen les passions, que les calla-
rien? Tant perfets son en lo amor de Deu, que per los
danys que han rebut (ya ab la força de les armes, ya ab la
mudança del Senyor) estudiarien a fer molts beneficis a
Cathalunya? Se desuellarien en que nos trencas ningun
priuilegi? Antes los auorrien tant, y ara se enamorarien
dells? Lo cert es, que encara que Deu no vol que fassam
judicis temeraris, tampoch vol que cregam dels homens
contra la experiència; perque allo es malicia, y asso im-
prudencia, y Deu, ni vol maliciosos, ni tampoch impru-
dens. Los Catalans ya han vist del exercit Castellà lo any
passat, lo mateix que pot temer: Han vist Santa Coloma
de Farnes arrasada, priuilegis trencats a cada pas, dones
deshonrades, marits morts, cases saquejades, en vn lloch
volien cremar vn minyo, y en altre aturmentar vn home,
en los pobles ferse cōtribuyr los Cabos ab doscents reals,
en moltes parts Iglesias saquejades, y cremades, en tres, ò
quatre, reduyt a sendres lo santissim Sagrament. De to-
tes estes coses, se te ocular experiència, y consta per ju-
ridiques informacions: y se obrauen en tēps q̄ no tenien
causa, ni raho legitima, ò alomenos aparent de part dels
Prouincials, en tant que los Ministres superiors hauien
de recorrer a la llibertat militar, pera escusarlos. Ara que
formen, sino legitimes, aparents rahons de rebeldia, y
mil altres, hauem de creurer que venen de pau, y per be,
y conseruacio de Catalunya? Estan per ventura esmenats?
Vejes lo q̄ teren en Cambrils: han mudat ara de condicio?
Venen marchant, y fundant Iglesias? Actualment ara les
estan robant, y saquejant. Aquí va vna relacio autentica,
de vna que diu axi.

Al primer

Al primer de Ianer 1641. arribaren los soldats en Santa Olina,
y robaren la Iglesia, de la qual sen aportaren
lo seguent.

PRimó, espenyaren lo Sagrari, en lo qual hi hauia la
referua de plata hont se acostumaua tenir lo Santissim
Sagrament; empero a les hores no estaue referuat per
temor dels soldats, y per effer fora la gent de la Parro-
quia, a be que per cautela, hi hauia vna hostia de dins, no
consagrada, y los soldats la llançaren per terra, lo mateix
haurien fet a ser consagrada, y sen aportaren dita refer-
ua, vn vericle gran de plata sobredorat hont se tenia lo
Santissim Sagrament, vns corporals de tela, tot de dins
del Sagrari.

Item, espanyaren la Sacristia, y sen aportaren tota quã-
ta roba hi hauia de lli, com son toualles dels Altars, sobre
pellisos, tres de tela, y molts dels altres de lli, vna casulla
blanca de domas, tres camis de tela ab sos amits, y dos de
lli, dos ganfanons de domas vermell.

Item, han espenyat vn armari hont estaua la plata de
la Iglesia, del qual sen han aportat vna Creu bona, grã de
plata sobredorada ab vna touallola negra ab flocadura, vn
calser de plata sobredorat de dins ab sa patena.

Item, sen han aportat de dita Iglesia vnas crismeras, y
canadellas de plata hont estauen los olis sagrats, vna ca-
xeta de plata de batejar, tres corporals, tota la sera hi ha-
uia en la Iglesia, sino es tres, ò quantre ciris, dits manuals
de confraries, y la cera era molta.

Item, totas quantas estoualles eren per los altars, despu-
llant aquells fins las cortines.

Item, en vna capella de Sant Iuliá foradaren la porta ab
destrals, y saquejaren aquella. De prædictis fidem facio,
ego Cosme Sala Presbyter, & Vicarius Sanctæ Olive pro
Priore dictæ Ecclesiæ Beate Mariæ Prioratus Sanctæ Oli-
uæ Barcinonæ Dioc.

Lo mateix han fet en les Iglesias de Banyeres, de Sant
Jaume

Jaume dels Domers, y altres del Panades.

No han cremat tota la Vila de Martorell? No degollaren quants naturals pugueren alcançar en ella, fins dones, minyons, y criatures de mamella, que despres se descubrien per la vora del riu, y per altres parts? A vn pobre simple (com ho mostraue en la cara) que acaptaue per lo Hospital General, encontrantlo a Sans, nol degollaren? De la terrā que actualment ocupen en Catalunya, no acuden infinits homens, y dones a Barcelona, desposchits de ses haziendes, y cases, per hauerles los soldats, no sols saquejades, sino cremades, y arrasades, sens hauer fet resistencia? Nos veuen acaptar per Barcelona persones de Valls, de Tarragona, y del Panadès, que tenien lindos patrimonis, y alguns de dotse mil escuts? En Perpinyà no tractauen ara de degollar tots los naturals, despres de sis mesos quels teuen oprimits, com esclaus? Allí mateix nols prenen los grans, y haziendes? No posen en presons a Religiosos, y altres Eclesiastichs? De manera, que de temps passat, y de present, sols pot dexar de queixarse amargament, del exercit Castellà, lo que nols ha experimentat. Han obrat, y obren tan inicament, y se ha de gastar temps en pensar que obrarien be, despres que resten picats, y amarchs dels Catalans? En la compassio que mostren se ha de creurer? Donar fè al que prometen? Y posar fonament en lo que diuen? O ells tenen per ignorants los Catalans, ò Deu los ha lleuat lo tino en lo parlar, que es lo cert, perque en Catalunya, està molt sabut lo refrany Català, que diu: *De amich reconciliat, y de vent que entre per lo forat, de aqueix te guarda.* Y axi sempre que los exercits Castellans se pinten de pietat, y mostren cara de compassio, no hi ha sino mirarlos en lo espill de les relacions del Bisbe de Chiapa, aont restará satisfet lo Autor dels papers

volants,

Ter.ò,

QU E no fiant la obseruança dels priuilegis , y constitucions del Rey Catolich, mal la podem fiar del Christianissim, &c.

R E S P O S T A .

A B ses mateixes paraules reste conuenfut. Diu lo Autor mes auall, parlant, de si lo Rey Catolich guardarà lo que te jurat, o no. *Dir. q̄ nostron Rey no guardarà lo que te jurat, bes veu que es malicia sens fonament, puix del q̄ue serà, no pot judicarse, sino per lo que es estat.* Es vna maxima ben pensada, pero mal aplicada: perque si ab fonament se judique lo que serà del que es estat, hauent lo Rey Catolich romput en son gouern tantes constitucions, y priuilegis, hauentles anulat en les cōuocatories vltimes de Salses se infereix ab euidēcia, q̄ no les guardarà. Y duptar dita obseruança en lo Rey Christianissim, axo si que es malicia del Autor, sens fonament, pues: *Del que serà no pot judicarse, sino per lo que es estat.* Y axi del que es estat se infereix be que les guardarà. Los vltims Reys de França, senyors de Catalunya, foren Ludouico Pio, y Carlo Caluo: estos, no sols les conseruaren, sino q̄ les augmentaren: llige lo Autor los dos priuilegis primitius que concediren a Catalunya estos dos Emperadors, y en ells veurà, q̄ manen, y volen que restē les lleys de la terra en son vigor, atès que los Catalans se entregaren a ses Magestats llibrement: asse es lo que es estat, luego serà lo mateix, essent lo mateix, motiu, q̄ es entregar-se liberamēt. Lo Rey Christianissim present, q̄ molts anys visca, no es inferior en la restitut als passats, que si lo vn de aquells se anomenaua Pio, sa Magestat Christianissima, ab la espasa de sa Real virtut te adquirit lo renom de Lluis lo Iust. En lo nom porte lo fi de la seguretat, y la solucio de la calumnia. Lo calor no refrede, ni la fredor calente, la llum no cegue, ni la foscor illumine, ni tampoch lo just fa injusticies.

eies. Si dels Ministres del Rey Catholich vol inferir lo que ferà, reste lo Autor degollat ab ses armes, pues en allegarli la multitud de contrafaccions passades, crides Reals de anulacio de constitucions, y priuilegis; cartes expresses, ja citades; o ha de confessar, que ha discursat contra si mateix, o dels Ministres del Rey Catholich, no se ha de fiar la obseruança, encara que sie successor dels Berenguers, Alonsos, Jaumes, &c. que les conseruaren: per quant la fanch es la que se herete, y no los costums, y amor dels vassalls.

Carlo Magno, Ludouico Pio, y Carlos Caluo Emperadors de Alemanyia, y Reys de França eren Senyors de Catalunya, y la governaren ab la suauitat, y grandeza que compten les histories. Y ja lo segon, que fou Ludouico, de sa lliberalitat feu Comte de Barcelona a Vvifre Primer Cathala, Senyor del Castell de Arria en Conflent. Y son fill Carlo Caluo absolguè del feu a Vvifre Segon, dit lo Pelos, constituynt a Catalunya terra llibre, y franca. Perque encara q̄ era franca, y llibre per lleys, y priuilegis, pero podian hauerla dexada ab lo feu, y per consequent sens lo domini supremo de que goze en no regonexer superior, encara que sie lo Emperador. Per quant Carlo Caluo, que era Emperador, ho volguè axi.

Aquestos Emperadors, y Reys Christianissims adornaren a Catalunya ab los nou Comtes, nou Bescomtes, nou Nobles, nou Varons, y nou Veruefors, que son los nou Tronchs mes principals de Catalunya, de ahont deriuem, y naixen los Cauallers Catalans que demes antichs se precien: y los instituhi ab lo numero de nou, en reuerencia dels nou Cors dels Angels, dels quals tenie particular deuocio Carlo Magno, y per esta raho venere França per singular Patro al Archangel Sant Miquel. Estos foren los q̄ fundaren, restantaren, y dotaren tantes Iglefies del Principat. De manera que quat Catalunya se separâ de la Monarquia de França, no fou per queixas del govern, injusticies,

injusticies dels Reys, contrafaccions, ni rompiments de Priuilegis, sino meramēt per no poder acudir Carlo Caluo a defensar a Cathalunya per estar ocupat ab les guerres dels Normandos. Y ab condicio que Vvifre Pelos ab los Catalans expeiis los Moros, absolge dit feu, y restà per aquest cami Cathalunya terra de suprema prerogatiua. En esta forma, y per estes rahons restà lo Comtat separat vuyt cents anys de la Corona de Frâça. Dels Reys de Castella se ha separat Cathalunya per injuries, injusticies, rompiments de lleys, y priuilegis, &c.

Y pera que lo Autor dels papers, entengue la diferencia que hi ha de govern a govern, considere que lo Rey Christianissim alegre a sos vassalls, y los enriqueix, procurantlos los fruyts de la pau, y apartant dells les calamitats de la guerra, sustentant copiosos exercits casi sempre en les terres dels enemichs de sa Corona, assistint ab sa Real presència en los exercits, y en los negocis graues, premiant merits, y no negociacions de tal forma, q essent aquest Monarca, lo q ha sustentat majors, y mes continues guerres, es lo q ha donat major, y mes agradable estat de pau a sos regnes, y vassalls. Lo govern del Rey Catholich ha cridat la guerra en Cathalunya q no ere necessaria, perque encara que es veritat, q li donatem nom de diuersio demanant despres, y volent compelir a q sis mil Catalans anassen a Italia pera diuertir lo exercit Frances de Rossele (com conste en carta referida) ere confessar clarament lo error, pues reduyren a tal estat lo negoci, que se hauie de fer diuersio, de diuersio: trastocant ab aquest govern la raho de fins, y medis del be comu, perque essent la guerra medi pera la conseruacio dels vassalls, preniē los Ministres superiors per medi la destruccio dels vassalls, y per fi la mateixa guerra, ab que hã assolat la terra mes abundāt, y mes rica de Espanya qual ere Cathalunya, sustentant en la Cort del Rey Catholich vna pau apparent, quant tots los vassalls se cremauē: y a llo a força de imposiciōs exorbitants,

bitants, fins arribar a arrendar lo fum en Castella.

La diferencia destos dos gouerns que enbosqueix imperfecte he dibuxat, la canta publicament don Matheu Lizon Autor Castella en sos discursos fol. 41. Lo qual ab no menor zel que lo Bisbe de Chiapa; despres de hauer ab summa cortesia representat lo mal gouern deis Ministres pera alentarlo; ab la emulacio del Rey Christianissim, que Deu guarde, diu estes paraules. *O Senyor, que exemple resplàndeix en aquella tendra, y Real iuuentut del Christianissim Rey de França, germa de V. Magestat, lo qual en los vint y dos anys de sa dichosa edat, va carregat ab lo pes de les armes, destruynt heretges, dilatant la santa Fe, edificant Temples, dotant los ab rendes; y tenint en lloch de caçadors, y monters, Capitans, espies, soldats, animats ab lo valor, y amor de tal Rey. Testimoni calificat, essent Castellà, que no pot ser reprochat per lisonger, pues patle ab son Rey, de altre: ni per apassionat, per la nacio.*

Y representantli al Rey Catholich lo mal gouern de sos Ministres, en orde al premiar, y remunerar als que han teruit en presidis, y fronteres de Moros, llastimantse que vns han passat als Moros pera renegar, diu en lo fol. *Es cosa llastimosa veurer que vassalls de Rey tant Christianissim vns preteresquen, y altres perden les animes, per no pagarlos, lo que tant justament sels deu.*

En fol. 3. que per lo insuportable del gouern dels ministres. *Se han despoblat Prouincies faltant sinquant y sexanta llochs, &c. com ja està referit.*

En fol. 6. queixantse de la destribucio desordenada en los oficis, donantlos als negociants, y retirant als benemerits diu. *Aquest dany procebeix Senyor de que se han donat los oficis als quels pretenen, y solliciten ab les intercessions, y fauors que tenen, y sen porten les plasses, gouerns, y demes carrechs, y los que son capassos pera coses majors, &c. estan retirats, &c. Estes, y altres quexes dona dit Autor al Rey Catholich.*

En folio 21. despres de hauer plorat les necessitats de Castella, considerant que les nouedats de politiques podien arribar a ser plorades ab fanch, diu: *Vse Deu de sa misericordia encaminant lo que conuingue a la religio Christiana, y a la conseruacio destos Regnes, que si se perdien per necessitats nos perden per nouedats.* Estes paraules digue lo any 1622. a 21. de Noembre, que parexen profecia dels presents successos.

En fol. 30. introduceix lo regne ques quexe, dient. *Ay trist de mi, que me acaben la vida, &c. Mane V. Magestat juntar diferents metges quem apliquen altres remeys, per que nom lleuen la poca virtut quem reste, que volen traurer substancia de mi sols per hauer offerit a V. Magestat, y no ho poden cumplir, per que noy ha sino miseries, y necessitats, y nom dexen conualexer, &c. Dich Senyor que lo Regne te causes bastants pera quexarse, per que sino se remediensos danys se van perdent los subdits, y vassalls, y pera que V. Magestat se persuadesca esta veritat veje que les Iglesias se offenen, los Ecclesiastichs se agrauen, lo Regne se quexe, los Grande; y Titols conexen lo perill, y nos determinen a dirlo, los Prelats se detenen, a les Ciutats no sels dexe llibertat pera votar, &c.*

En fol. 56. parlant de les imposicioens diu: *En quant als tributs ques pretere, son los majors q Monarca del mo hage intentat.*

Y en lo mateix folio parlant dels discursos dels Ministres de Espanya diu: *Que son discursos de vnes maquines que parexen fabules, com aquella ques compte de Iaro, que volgue volar ab ales de cera, y al primer bol se desferen ab lo calor del Sol, y caygue, que com fou tot inuencio li serui de perdicio.*

Estes quexes eren publiques en Castella tants anys atras, que haurie dit aquest Autor Castella, si hagues pres la pluma pera plorar lo q profetizaue en nostres temps. Lo govern dels ministres del Rey Catholich sempre ha empijorat, com los successos ho demostren, y si en los primers anys, ocasionaren llantos, no es molt obligafena la porfia a las conuocacions justes dels Regnes.

Falsa

Fassa ara lo mes desapassionat cotejo, y comparacio, del que diu. aquest don Matheu de Lizon, del gouern del Christianissim, y del, del Rey Catholich, y pora inferir la malicia ab que los papers volants parlen, en orde al Christianissim, pues de les accions passades, y presents, se ha de judicar tota bona fort a Cathalunya, tota bona pau, y bon estat al Principat: y del passat, y present del gouern del Rey Catholich, no se pot esperar sino vna subjeccio infant, y vna esclauitut perpetua.

Quartò, diuhen los papers volants.

QVE no se han de poder auenir los Catalans, y los Francesos, porque estos se han de recordar de les guerres de Napolis, y Sicilia.

R E S P O S T A.

E mostre lo Autor de dits papers perturbadors hauer fet vn gran esfort de son ingeni, portant iaygua de tant luny, pera fer molrer son moli, pero en lo mateix que allegue, ensenye lo que deu acautelarse Cathalunya. La raho es clara, porque sempre mou mes lo objecte present, que lo ausent, y quant mes ausent menos mou: luego si les guerres entre Francesos, y Catalans, poden causar recel hauent passades centuries, mes se ha de temer dels Castellans, contra los quals esta Cathalunya ab les armes en les mans, y ab son valor los ha derrotat, y priuat del domini tenie en ella. No y ha besnets dels Francesos que trobaren en aquelles guerres que cite, pero en estas viuhen los Castellans que han escapat de Monjuich: aquesta es nafra que la sanch raja, aquella reste curada ab la distancia del temps, que tot ho cure.

Y axi de la aduertencia dels papers se conclou que per quant les guerres entre Catalans, y Castellans son actuals, sols dells se deuen guardar ab tot cuydado.

Quant y mes que esta diferencia hi ha del odi que naix
de les

de les guerres entre nacio, y nacio, al odi que naix de les guerres entre Rey, y vassalls, que aquell primer dure mentres dure la guerra, y fetes les paus se acabe, com se ha vilt cada dia entre Espanya, y França, pero lo odi que naix de les guerres entre Rey, y vassalls es interminable. Y pera que conste clarament esta maxima assentada, y vejen los Catalans a quants mals exposen la Patria donant ohidos a semblants tentacions, tenint les coses estat tant diferent, oje lo que diu Bocalino que merex dels primers lloch entre los politichs despassionats.

En los Princes no se trobe tant en son punt la virtut de la clemencia, que sapien perdonar injurries tan senyaladas, les quals si tal vegada perdonen, no empero se oluiden nunca d'elles. Per lo qual rarament passen sens castich: Perque com sol succedir de totes les offenses, que o se dissimulen per prudencia, o se perdonen per necessitat a son temps, y lloch son a la fi ab tant major forca venjades, quant lo sentiment d'iferit en temps oportu, es estat mes espacios, y Deu nos deslliure, y a qualscuol altre poble posat en tan grans calamitats de aquelles cruels venjances, que los Princes ofesos en coses de estat, despres de hauerho ben pensat, solen pendrer de sos vassalls: en tant no se oluiden, qui ni ab la esmena de la mes fidelissima llealtat, usada per llarch temps, se pot borrar de sos animos exacerbats la memoria de tals coses, de tal manera que passe a la vicesima generacio de la posteritat, engendrant per la importancia de la materia en lo animo del q' regne tal sospita, y desconfiança, q' entre lo vassall, y senyor causa odi perpetuo: de que naix lo grauissim desorde, com es, que los subdits naturals, que no son altra cosa, que amantissims fills del Princep, y que per semblant respecte deuen ser tractats ab termens de paternal amor, y ab suauissimes lleys governats, venen a ser tinguts per cruels enemichs, gent conquistada, y subjeclada ab les armes, y per lo tant regida ab lo cruel precepte politich de ser affligits, assolats, y tractats, com a vilissims esclaus. Y vn poch mes auant proleguint aquesta mateixa materia ab superioritat ya dient, que en sem-

blants casos : *No aprofite lo penedir-se, aont la pena del peccat nunca se perdona, aont la fama del exces dure sempre, y aont a les hores creix mes lo perill quant ab mil juraments se alcance del Princep lo perdò, porque los tals, no sols no tenen per infamia la falta de sa fe, y paraula pera venjar les coses ja perdones sino per suma honrra, y obligacio estreta que tenen a son decoro, y reputacio.*

Lo confident, que escriguè a la Ciutat de Barcelona la carta, anomenada de S. Eulalia, en lo Setembre; en suma deye lo mateix, y haue vist sens falta aquest capitol de Bocalino. A les hores, que encara no haue atribat Catalunya ab lo enemich a les mans, se judicà per cõcell acertat profeguir les armes en defensa de la patria, sens tenir atencencia a offeriments, per concebirlos enganyosos, y ara, que està derrotat, y picat, se creuran per verdaders? Del veri del enemich ha de fer Catalunya la triaca, diu: *Que ab los Francesos no nos haurem de auenir, per auer tingudes guerres passades, menos nos auindrem ab ells, per les passades, y presents.*

Quant y mes que los Francesos es vna nacio q̄ frise molt ab la Catalaia, ja per la antigua correspondencia que hã ringut, ja per auernos ajudat ara ab tant bon efecte com se ha vist, y en ocase que recordantse de la guerra passada de Salses, podie negarnos lo auxili, ab q̄ Cathalunya restaue ab gran perill. Pues si les guerres entre Catalans, y Francesos, dintre lo mateix any no han impedit lo donar França fauor a Catalunya, porque ha de maliciat lo Autor dels papers volants, que les de Napols, y Sicilia, borrades del tẽps, han de causar defauenimẽt? Encara que lo Cõtat de Barcelona fie de gran importancia, pera qualseuol dels dos Monarcas, porque es clau de Espanya, y porta de França, pero considerat q̄ la Monarquia de França ha cõseruat sempre, sens lo dit Cõtat, los Regnes, se ha de cõfessar forçolament, q̄ lo auxili, y fauor que ha donat a Catalunya, te molt de Bencuolencia. Y particularmẽt donantlo en tẽps de
de

de guerra rompuda. Lo tracte dels Francesos ab los Catalans es humil, cortès, sens arrogancia, ni ruydo, procuren aduinar ab que tindran contents los Catalans: al contrari dels Castellans, que tot ere superbia, arrogancia; y escludir ab que porien donar pesadumbre al Principat, intentant eternament contrafaccions, y plets, ab que han assolat la Deputacio: luego millor se han de auenir los Catalans ab los Francesos que ab los Castellás. Y sino, vege lo Autor, que no obstant que Catalunya es mare de estrangers, ab tots los que mes se repatrien, y casen en Catalunya, son Francesos. y no pot ser altra la causa, sino perque son nacions entre si auingudes, perque ninguna terra sofre mals estatgers, ni nigung estranger, guste de viurer aont es mal rebut. No hi ha Ciutat, Vila, ò Poble en Catalunya aont no hi hage hagut per sentenars de anys molts Francesos casats, y fadrins, y nunca hauem vist en Catalunya bandols entre Catalans, y Francesos; com entre Catalans, y Castellans: senyal es, que ni los Francesos offenen als Catalans, ni estos dells se han donat per offesos. La primera vegada que Catalunya ha començat à abundar de Castellans, per no poderlos sufrir, es estat necessari valerse de les armes pera expelirlos, despres de vna llarga paciencia. Lo mateix hagueren de fer en Flandes per insupportables en temps de don Iuan de Austria, y en Italia nols volien, per insufribles. Si objecte que ara ferà diferent, perque tenen lo gouern, ja son mateix paper diu: *Que del que ferà no pot judicarse, sino per lo que es estat.* Y se li ha proposat lo que es estat lo gouern de Franca en Catalunya, pera que no pugue negar la consequencia, de que ferà ara dirxòs, y molt a utilitat, y conseruacio de Catalunya: ja per la experiencia ques te, y ja perque tots los Officis de gouern en Catalunya, per les Constitucions, y Priuilegis del Principat, son de sols los naturals, exceptat lo de Lloctinent, y Capita General, que reste al arbitre del Princep: y les materies han mostrat de

quanta conueniència es pera Cathalunya sie lo Lloctinent de altra nació, pera ser estimat, y administrar sens interès la justícia. Diu també lo Autor: *Que es cosa llástimosa, que los Catalans hajen admes a la guarda dels portals, y puestos als Francesos, fins encomañarlos las claus dells, cosa que nunca han volgut concedir a soldats del Rey Catholich.* Y no se ha de marauellar, ni llamentar, perque antes se han de comanar les claus de casa al amich que ve a ajudar, que al enemich que ve a offendrer: los soldats del Rey Catholich volien subjugar a Catalunya, com ja està prouat: los del Christianissim, venien a ajudar, no fos subugada, y axi negat à aquells, lo que a estos se ha concedit es actió, no imprudent, sino discreta.

Vltimò, diuben los papers volants.

*Q*VE alguns Catalans per temor, per cobdicia, y per desconfiar del perdo, tenen opresa la veritat.

RESPOSTA.

A Questa Proposicio ab termens insolents, escampe lo veri. En los bons patricis de Catalunya ha tingut examples la veritat, pues rompent per los temors, ambicions, y cobdicies que detenien a altres arriba a dir, y manifestar a vn Rey Catholich, les pretencions injustes q̄ en son govern se ydeauen. Si ells haguessen callat, estaria subjugada Catalunya: podien esperar premi en lo silenci, honres en la permilsio, pues altres tenint menor ma en lo negoci, guiauen per aquest fil sa fortuna. No les negociaren antes les auorrien. No les affectaten, y axi les fugiren. Los primers passos que done vn poderos pera alcançar de vn particular, lo que no se li deu, son les promeses: quant arriba a les amenasses, y al castich es la vltima diligencia. Estos patricis foren amenassats, alguns dells presos apretadament; y axi diligencies sec retes, y anteriors se presu-
ponen.

ponen. Conegueren que en ellis no regnaue ja ambicio, acudiren al temor. Pero ni lo temor los detinguè, feren costat a la veritat, defensarenla, en ocasio que lo Rey Catholich actualment gouernaue, y les vares podien pendrer vn Deputat, clamant tot lo poble de la innocencia. Luego, si en temps, y ocasio tan proxima de negociar premis, y escusar penes, no temeren, ni cobdiciaren, aquest affecte de la patria continuat, injustament lo atribuxen a nous temors, y cobdicies noues: perque tenint estes accions lo mateix fi at, que antes, que es lo be publich, y los mateixos principis, que son los que no venere lo dit parer, bes pot mudar lo temps, y lo gouern; pero no la raho, ni la nobleza del affecte, que com a roca ferma en mitg del mar, es lo mateix a la borrasca, y a la calma.

Conclusio del Discurs.

DE tot lo que se ha dit fins assi inferiran tots los Catalans, y lo mes de la passio nat, que dits papers son fediciosos, plens de mil enganys, y que tots tiren, y se encaminen a la destructio de Catalunya, y a despertar parcialitats, y guerres ciuils, pera que trobat lo enemich lo Principat ab diuisions, pugue millor fer son joch. Fingiren los Antichs, que no bastant a Hercules la pell del lleo, ab que anaue vestit, afigi la de la guineu, ab que resta cubert: significant, que quant vn Princep no pot alcançar ab lo poder sos intents, se ha de valer de la traça, y cautela de guineu. Los lleons dels Castellans hã estirat son esfors tot lo q ha pogut, cõtra Catalunya, y veët q no basta pera rendirla, intenten, y intentaran totes les cauteles, y enganys imaginables, ja diuidint les voluntats, ja procurant discordies entre Francesos, y Catalans, ja mostrant compassio, ja confessant hauer errat, y ja ultimamet offerint monts, y valls, y quant puguen demanar los Catalans; perque totes estes diligencies tenen respecte a la consecucio del intent dels Castellans. Y axi no han de dexar pedra que no moguen,

medi q̄ no procuren, diligencia q̄ no intenten, traſſa q̄ no
faſſen, cautela q̄ no apliquen, y enganys q̄ no executē. Pe-
ra occurrir a estos inconuenients, donen tots atēcio, al q̄
diu Tomas Garzō, en sō Teatro. Pera conexer lo home doble,
y enganys, es menester grādissima atēcio, y pōderacio, perque la
perspectiua, y apariēcia, es tan bella, y tã vistosa, que ab facilitat
enganya los vlls dels senzillos, y dels q̄ no sabē; pero not cases ab
bones paraules, q̄ estes son en ells cosa propria. Es menester consti-
derar be la naturaleza intrinseca dells, la obseruança de ses pro-
meses, los successos q̄ has tengut ab ells, la fama q̄ tenen, &c. y
desta manera se arriba prudentment a la cognicio de sos enganys.

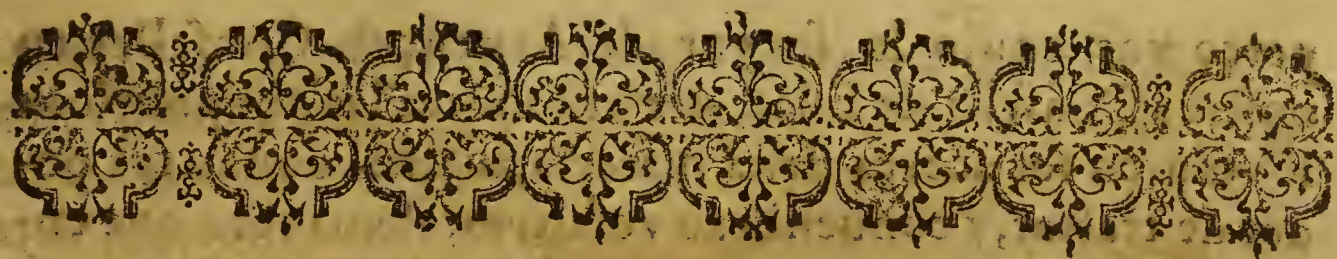
Son com les serpents Amphisibenas, que tenē dos caps,
vn en son hoch, altre a la cua; perq̄ porten dos intēcions,
vna de fingir en lo principi, altra de enganyar en lo fi.
Son com la serpent Cerastes, que te banyes de moltō,
y amagantse, sols estes mostre, pera q̄ fiat lo caminant pē-
sant que es moltō mansuet, reste deuorat. Sō com la Ara-
nya que va ordint subtils teles, q̄ apenas se veuen, pera
cullir mosques. Son com à Sirenes que cantē dolçament,
pera enganyar los mariners. Son com la Hyena, que es vn
animal, q̄ sab fingir la veu humana, pera beurer despres la
sanch dels homēs. No son altra cosa los Castellans en esta
ocasio, publicant papers dolços, amorosos, y plens de ofe-
riments a Catalunya. Ioab no podia venjar se de son ene-
mich Abner, reconcilia ab ell, y ab lo primer abras q̄ li
donà en senyal de amistat, li donà per detras vna puñala-
da. Absalō pera venjar se de son germa Amon, conexent
no li bastaue lo poder per ser Princep, lo conuidà a vn
gran bāquet, y alli li feu donar de punyalades. Ultimamēt
les histories diuines, y les humanes (q̄ son espill, y regla
de tots bons procehiments) estan plenes destes experien-
cias, auisant a la posteritat dels homens, y dient, q̄ del ene-
mich, y del ques te per ofes se ha de creurer tot mal, y nin-
gun be, los Castellans en sa mateixa llengua diuen: *Que
qui a ses enemichs pope, en ses mans mor.* Homero digue, q̄ los
enemichs

enemichs quant oferexen, ferexen, lo refrany dels Grechs: *Qui creu los mals dels enemichs, sempre tindrà bens, y altres, ab heste dicta, ne vnquam amica duxeris, que vel dir, les paraules del enemich, no les tingues per amigues, per q̄ studij specie fata, ne semque ferunt: Ab cara de bon affecte portē ab si les desdichas, y la mort.* No es la nacio Catalana ventolera, y subjecta a mudāces, antes ferma, y constāt en lo q̄ empren, y son estos papers velants nous agrauis de Catalunya, pensant q̄ puguen ferla vacilar, en lo que ab tant madur acuerdo, y despres de tant tēps de espera, ha disposat. Ha sufrit vint anys, ha callat vint anys, ha suplicat vint anys, sens trobar remey, y satisfaccio a ses opressions, y rompiments de priuilegis, y constitucions. No restaue altre medi per al aliui, sino lo de les armes, ha llançat ma d'elles: sens vn arrimo gran, cre difficultos conseruarles poderoses, y axi poch a poch se posa baix la sombra segura del Rey Christianissim, fins eligirlo Comte de Barcelona, com feren en altra opressio los Catalans de les Cefareas Magestats de Carlo Magno, Ludouico Pio, y Carlo Caluo. A les hores estauen opresos los Catalans dels Moros, ara dels Castellans, y encara que estos son de religio bona per ser Catholichs, son de costums pijors, per auer fet en Cathalunya mes crueltats que los mateixos Moros. Molts Cathalans vacilaren en la expulsio dels Moros, tement no fossen venfuts, y despres tractats pijor: pero com ere causa de Deu, foren poderosos los Catalans pera expellir los Moros: restant los que pelearen gloriosos, y richs pera ses generacions: y los que no volgueren pelear, per tenir propicio al Moro, restaren acorreguts, y plens de dolor de hauer perdut vna occasio tan gran. Ara (ò Catalans) comence lo nou estat, y la noua restauracio de Catalunya, causa justissima es, declarada per los Magistrats, calificada per rantes juntes de Theolechs sapientissims, y Christianissims, aprouada per tal de les nacions, que voten sens passio.

Ara se hã de guanyar, ò perdre les llibertats dels priuile-
gis de Catalunya, ja estauen casi perduts, y ab nostre valor
se comensen a guanyar : noy ha que donar oïdas a cosa
en contrari, sino *manus ad arma*. Ara es la oçasio en q̄ dels
Catalãns, vns han de augmentar ab les armes les glories
de sos antepassats, y altres comensarles pera sos fills : y
vns, y altres ferse gloriosos pera los esdeuenidors, los
quals tindran per mes famosos los que mes hauran pa-
tit per la patria, per mes nobles, los que mes hauran ser-
uit a la restauracio de sos germans, per varons de mes glo-
riosa memoria, los q̄ a costa de ses comoditats, y hazienda
hauran mes campejat en la campanya. La hazienda
que se adquereix, ò se posseheix se acabe, pero lo patri-
moni de la honra adquirit per la defensa de la patria,
nunca te fi, ni se acabe. Lo pages que es prudent no li do-
len los grans que llance en la terra, perque sab que los
cobrar multiplicats. Lo mercader que vol fer sa casa,
arrisque part de sa hazienda, encomanantla a la instabili-
tat del mar, perque si succeheix mal vn viatge, en molts
altres se fa rich ; y vn, y altre te atendencia, no a lo pre-
sent que te, sino a lo que ha de succehir. De la mateixa
manera en aquest cas, no se ha de tenir compte a los gastos
que se fan, sino al fruyt que han de donar a Catalunya, a la
llibertat, y al bon estat que ha de restar perals fills, nets,
y demes generacions, los quals se porien queixar amarga-
ment, de que hauent los presents heretat de sos passats
vna Catalunya llibre, senyora, y priuilegiada, los dexe-
n a ells vna Catalunya esclaua, pechada, y ab estat infame.
Ningun Catala que sic de honor ha de voler per la co-
moditat excluyrse de aquesta oçasio, peleant, perseguint,
y ofenent als enemichs, fins hauer alcançada dells la de-
guda recompensa : antes se ha de tenir qualseuol Catala
per agrauiat, si lo volguessen eximir de la oçasio honoro-
sa que es comu, y general a Catalunya.

Fi del memorial de la Pedra de T'och.

COPIA

COPIA
DE TRES CAR-
TAS ESCRITAS PER
SA MAGESTAT CHRISTIA-

nissima Luys XIII. lo Iust, als molt Illu-
stres Senyors Deputats del
General de Cata-
lunya.

Traduïdas de Frances en Català.

Caríssims, y bons amichs, a be que vostre bon govern,
despres queus sou declarats contra lo Rey de Es-
panya, nos ha fet conixer ab tot compliment vostra
afició enuers esta Corona; ab tot no podien rebre vn
testimoni mes considerable, ni que mes nos obligàs, que
aqueix que dexitjau fer en la donacio de vostre Estat, y
Prouincia. Y vehent que aquesta resolucio proceheix de
vostre propri mouiment, com a inspirats solament de
Deu, lo qual ordena com a ell li plau, dels Estats soberás,
Regnes, y Coronas, nos apar a certats sobmetrens a sas juf-
tas, y santas disposicions de acceptar vestras ofertas. Y
perço

perço vos enuio lo senyor de Argençon Conseller en nostres Consells de Estat, per entendre las proposicions li voldreu fer acerca desta materia, auentli donat tot poder de tractar, y conuenir ab vosaltres, de manera que enterament nos remetem al que lo sobredit tractarà, y restarem contents de manifestarvos per medi de aquesta lletra, que sabrem estimar en lo grau que mereix la aficio quem manifestau, per auerme donat de vostra bona voluntat ab tanta franquesa esta occasio; assegurantvos que en esta, y en totas las occasions se oferiran, rebreu sempre de ma part tota manera de efectes. Axi mateix vos diem, que h uem comes al dit senyor de Argençon lo carrech de sobreintendent de la justicia, policia, y administracio de las pecunias de nostras armadas tant de terra, com de mar, destinadas per Catalunya; perque tinguen la autoritat conuenient, y per tenir cuydado al que toca a la paga, y subsistencia de las tropas, y de tenirlas en tant bona disciplina, que no pugan donar ninguna occasio de queexas, a que no ajustaré altra cosa, sino sols pregarvos, doneu entera fê, y creença a dit senyor de Argençon, considerantlo en tots negocis, y occurrencias com a persona de qualitat, de experiencia, y de merit singular, del qual tenim entera confiança. Y sobre aço pregam a Deu, quels tinga (carissims, y bons amichs) en sa santa, y digne gracia. Escrita en sant German en Laye a 19. de Febrer 1641.

LOVIS.

Sablet.

Sobrescrit de la carta.

*Als nostres carissims, y bons amichs,
los Deputats del General de Catalunya.*

SEGONA

SEGONA CARTA.

Carissims, y bons amichs, lo desitg que tenim de acudir a tot ço que porieu esperar de Nos, per conseruat los negocis de eixas parts en lo bon estat en q̄ estan, gracies a Deu, per la cayguda, y dany que los enemichs han rebut deuant Barcelona, nos ha fet pendrer resolucio de enuiarhi per lo present lo Senyor de Argençon, Conseller en nostres Consells, pera assistiruos, segons la prudencia, y experiència, que ha guanyada en los negocis importants en molts empleos, en los quals nos ha seruit fins arà; ell vos informarà de nostras bonas intencions enuers vofaltres, y dels ordens que hauem dats, del qual sentireu los effectes. Vofaltres nos haueu donat vna particular seguretat de vostra aficio a esta Corona, per vostra lletra de vint y dos del mes passat; per lo qual lo dit senyor de Argençon vos dirà nostre sentir, remetentuos a ell, desitjam que prengau entera crehença a tots ço queus dirà de nostra part, y principalment de nostra bona voluntat, y aficio enuers vofaltres; pregāt sobre asso a Deu, queus tinga (carissims, y bons amichs) en sa santa guarda. Escrita en Fontenebleu a vint y tres de Febrer 1641.

L O V I S.

Bauthillier.

Sobrescrit de la carta.

*Als carissims, y bons amichs los Deputats
del General de Cathalunya.*

TERCERA

T E R C E R A
C A R T A.

Carissims, y bons amichs, ja que lo senyor de Argen-
çon ab qui jo tinch molt paticular confiança vos au-
rà informats de mas intencions, y del poderós socorro q̄
tinch ordenat per la seguretat del Principat de Catalu-
nya; jo ajustaré encara, al queus dirà, segona vegada, quan-
ta satisfactio tinch dels bens, y agradables serueys, y so-
corros que donau al senyor de la Mota Oudencour, que
jo tinch enuiat per governar mas armas en Cathalunya.
Tambe he volgut auisarvos de la Proteccio que tinch da-
da a mon cosí lo Duch Carles contra la violencia de Es-
paña, lo qual ha aportats a mon seruey sis mil homens de
peu, y dos mil caualls, y ha desfet vn quartel dels ene-
michs passant sen en França, perque tingau part de la ale-
gria de aquest bon succes, y que aixó vos obligue tant
mes a persistir en la generosa resolucio que haueu presa
en segundar la gloria de mas armas en todas las cosas que
poreu, a que assegurantme que no fareu falta, jo prech a
Deu, carissims, y bons amichs, queus conserue en la santa
y digne guarda. Escrita en sant German en Laye a finch
de Mars, mil sis cents quaranta, y hu.

LOVIS.

Sublet.

Sobrescrit de la carta.

*Als carissims, y bons amichs, los Deputats del General de Ca-
talunya en Barcelona residints.*

COPIA

COPIA DE VNA CARTA

ESCRITA PER LO EXCELENTISSIM
Senyor Arquebisbe de Bordeus, Generalissim de la Ar-
mada Naual del Christianissim Rey de França, Senyor
nostre, als molt Illustres Senyors Deputats del General
de Catalunya, donantlos auis de la entrada
en Catalunya, y arribat en lo port
de Cadaques.

LA impaciencia de assegurarlos lo cuydado que lo Rey
pren de la conseruacio, y lo desitg q̄ tinch de seruirlos
me han obligat de partir de França tant prest, q̄ lo temps
me ha donat lloch ab vna partida de la armada Naual de
sa Magestat, entre tant que la demes se apresta pera ve-
nirse juntar ab mi. Yo so arribat esta nit en aquest port
de Cadaques ab vaxells, y galeres prou forts pera batter
nostres enemichs en qualseuol lloch q̄ sien. Enuio aquest
Caualler per auisarlosne, y saber de V. S. en que desia
que esta armada seruesca, y protestarlo, que com los in-
tents de sa Magestat estan enterament à asistir, y conser-
uarlos, ningun no podie ser empelat que tingues mes pas-
sio, y aficio en seruirlos, que jo que so humilissim, y aficio-
nadissim seruidor de V. S.

Mons. Senyors.

Sourdis Arcabisbe de Bordeus.

*De la Capitana, estant en lo port de Cadaques,
à 27. de Mars 1641.*

Mos Senyors de la Deputacio.

COPIA

COPIA DE VNA CARTA ESCRITA
per lo Excelentissima señor Arquebisbe de Bordeus
Generalissim de la armada Naual del Christianissim
Rey de França, Senyor nostre, als molt Illustres
senyors Deputats del General de Catalunya,
donantlos auis de la victoria tinguda
en los ports de Rosas, y
Portuendres.

AL punt que tingui manament del Rey de venir ab sa
armada Naual en estas costas, tingui tal passio de
executarla, y de venir a seruirlos, que no entench auer
perdut vn mométo; de manera que despres de auerlos auis-
fats de ma vinguda junt ab la armada en aquest port per
saber lo que deurian fer; entretant me lo informat en
que poriam emplearnos, y auent sabut ayr quey auia finch
vaxells dins la badia de Rosas, y quey auia dos Galeras, y
vna pollaca a Portuendres, que venian al socorro de las
plaças de aquest Pais, posim tota la nit a la mar perque
nom escapassen, y en effeete auent enuiat sis Galeras, y sis
vaxells a Rosas pera enuestir los vaxells, y ha Portuen-
dres quatre Galeras, y dos vaxells, a las dos Galeras quey
estauan las han atacades, enuestides, y se son posats fins
baix los canons dels forts dels enemichs, y nos han apor-
tats los finch vaxells, que son de quaranta peças de cano-
cada hu, que hauian carregat en Caliz quinze mil carre-
gas de blat, y las dos Galeras, y la pollaca, entre les quals
se troba la Capitana de Grimaldi: tot destinat al socorro
de las plaças de Catalunya. Per alli judicaran molt be mos
Senyors, la necessitat en que estaran ditas plaças, y lo
mal estat en que poden estar, yo los enuiio lo estandart de
aquesta Capitana, assegurantme que lo Rey tindra a be
que conseruen los senyals dels auentatjats que baix sa
protectio

proteccio han tingut sobre los enemichs tant per mar
que per terra, entretant treballarè de ma part com jols
prego, y exorto fer de sa part pera tenir auisos dels ene-
michs, dels quals espero ab la ajuda de nostre Senyor quels
ne donarem ben prest compte si podem abordarlos.

Se ha pres sobre las dos galeras vn Mestre de Camp,
quatre Capitans de infanteria Napolitans, vn Sargento
Major, vn Ajudant, cinc Alferez, lo Gentilhom quels en-
uio pera donarlos aquest auis, los ne dirá les particulari-
tats.

Humil aficionat seruidor de V.S.

Mos Senyors

Sourdis Archebisbe de Bordens.

Cadaques a 29. de Mars 1641.

R E Y

Prouific

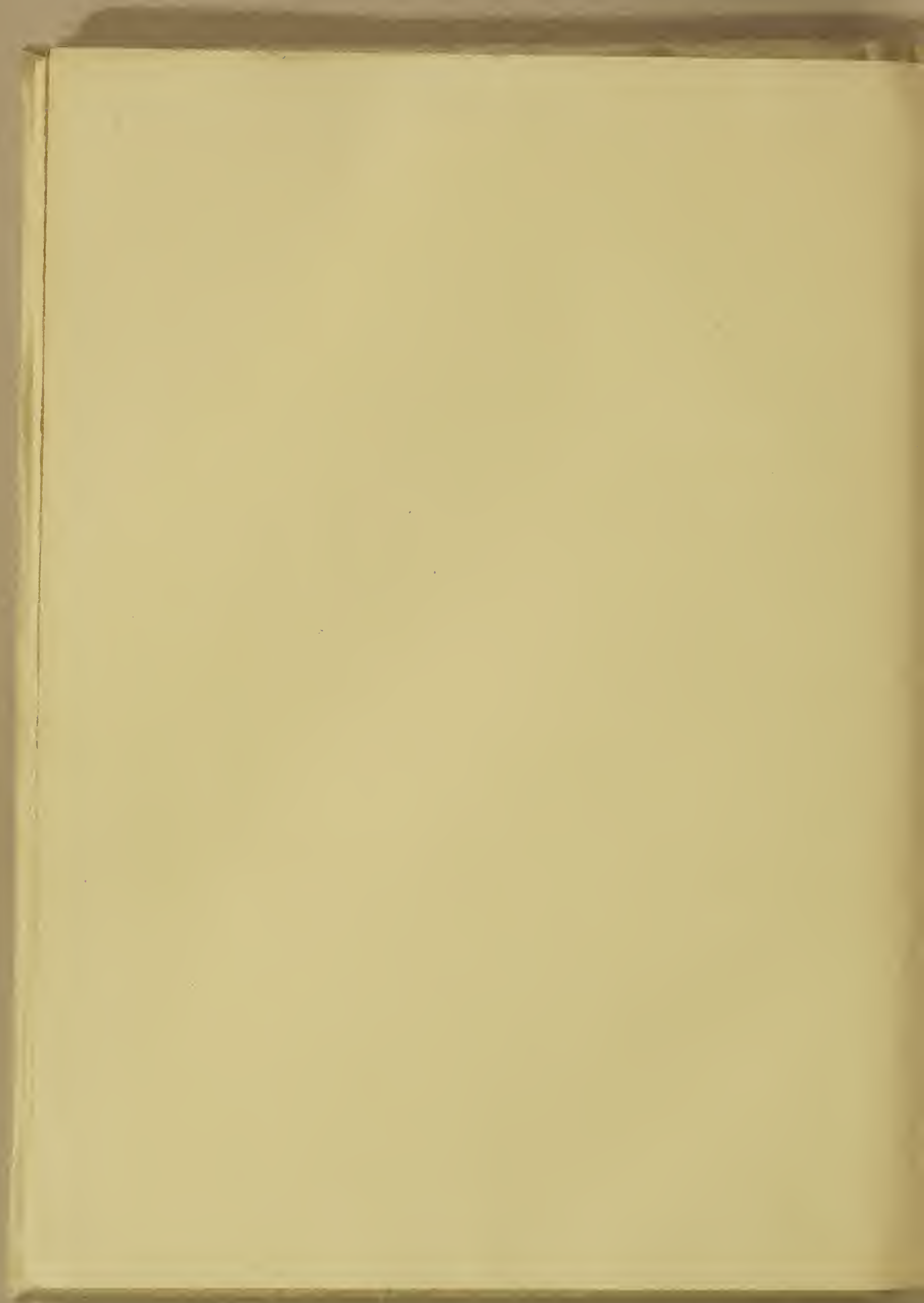
VO lo Rey, mando a tots los vassalls, y naturals de aquestos meus Regnes, que de present se trobà en los exercits del Rey de Castella contra lo Principat de Catalunya, Cabos de gent de guerra, Hidalgos, Capitanis, Officials, y soldats, a qui esta mia prouisio serà mostrada, que luego que arribarà a sa noticia la restitucio, que Deu nostre Senyor ha permes de ferme Rey de sos Regnes, en los quals estich aclamat, jurat y obehit per Rey sens contradicció alguna, com bons, y lleals Portuguesos, se aparten del seruey del Rey de Castella, y passen als llocs del dit Principat de Catalunya, que en defensa de sos fors, privilegis, y llibertats, està en armas, y debaix de la sua protecció, y amparo, tracten de seruir al seruey meu, com mes particularment auisará, y aduertirá Don Ignaci Mascarenyas, lo meu molt amat nebot, q̄ enuio al dit Principat Y en aquells que cumpliran aquest meu manament, manarè fer honras, augments, y merces. Y faltant alguns (lo que no espero) se procebirà contra los tals, ab demonstracio de rigor, que lo cas demana. Baltasar Rodriguez Coelho escriguè lo sobredit en Lisboa, als 19. de Desembre de 1640. Yo Francesch de Lucena mani se escriguès.

R E Y .

Prouisio, pera que V. Magestat mane a tots los vassalls, y naturals de aquestos sos Regnes, que de present se trobà en los exercits del Rey de Castella, contra lo Principat de Catalunya, Cabos de gent de guerra, Hidalgos, Officials, y soldats, se aparten al instant del seruey del Rey de Castella, y se passen als llocs de dit Principat de Catalunya. Pera V. M. veurer.

L A V S D E O .

B641

S259S I

